

Basisvaardigheden Nederlands en taal en communicatie moderne vreemde talen.

Effectief onderwijs in moderne vreemde talen (mvt) vraagt om een aanpak waarin leerlingen niet alleen taalvaardiger worden, maar ook hun blik op taal, cultuur en literatuur verbreden. Door te werken aan luisteren, lezen, spreken en schrijven in een moderne vreemde taal draagt het mvt-onderwijs bij aan een verbetering van de basisvaardigheden Nederlands van de leerlingen in vmbo en in het middelbaar onderwijs in het algemeen.

In deze verantwoording wordt eerst uitgelegd wat taal en communicatie precies inhouden en hoe het leren van andere talen de basisvaardigheid Nederlands kan ondersteunen. Daarna bespreken we een aantal theorieën over het leren van vreemde talen. Hieruit volgen ontwerpprincipes die kunnen worden gebruikt voor het ontwerpen of aanpassen van lesmateriaal. Vervolgens gaan we kort in op het ontwikkelproces van de activiteiten. Tot slot bespreken we de rol van de docent moderne vreemde talen.

Wat zijn taal en communicatie?

Taal en communicatie verwijzen naar het geheel van processen en vaardigheden waarbij mensen, door middel van taal, betekenis uitwisselen in een specifieke context. Dit gebeurt via (digitale) mondelinge en schriftelijke teksten en omvat naast het begrijpen en produceren van taal ook het onderhandelen en verwerken van inhoud. Communicatie is afhankelijk van doel, publiek en situatie en is belangrijk voor sociale interactie, het delen van ervaringen en het functioneren in een multiculturele samenleving. In goed taalonderwijs staat het leren communiceren centraal. Leerlingen worden taalvaardig en krijgen oog voor taal, cultuur en literatuur. Taal is een systeem van tekens en een middel om je uit te drukken en dat doe je heel de dag door op allerlei manieren; je intonatie, je lichaamstaal, je lawaai en ook je stiltes bepalen welke boodschap je uitstraalt.

Door het leren van moderne vreemde talen worden leerlingen zich bewuster van taal. Ze ontdekken overeenkomsten en verschillen tussen een moderne vreemde taal en het Nederlands. Zo versterkt het leren van een vreemde taal hun basisvaardigheden Nederlands.

Waarom moderne vreemdetalenonderwijs om de basisvaardigheid Nederlands te bevorderen?

De Europese Commissie beschouwt meertaligheid als een essentieel middel om wederzijds begrip en intercultureel bewustzijn binnen Europa te bevorderen. Deze visie werd krachtig onderstreept tijdens de Europese Raad van Barcelona in 2002. De regeringsleiders riepen op om alle leerlingen al op jonge leeftijd onderwijs te bieden in ten minste twee vreemde talen naast de moedertaal (lees: nationale taal van de lidstaat). Deze beleidslijn benadrukt het belang van vroege en structurele aandacht voor

taalvaardigheid als onderdeel van de basisvaardigheden. Dit Europese beleid onderstreept het belang van een meertalige aanpak binnen het curriculum. [kst-31200-VIII-195-b1.pdf](#)

Onderzoek laat zien dat het leren van een tweede of derde taal het taalbewustzijn vergroot en de beheersing van de eigen taal versterkt. Vooral in het vmbo zijn er veel leerlingen die Nederlands niet als thuistaal hebben. Voor deze leerlingen is het extra belangrijk om meerdere talen te leren. Zo kunnen ze talen vergelijken, overeenkomsten en verschillen zien en oefenen met communiceren, ook als ze nog niet alles weten.

Hoe kunnen taal en communicatie mvt aangeleerd worden en hoe bevordert het leren van moderne vreemde talen basisvaardigheden Nederlands?

1. De Schijf van Vijf van Westhoff als fundament

De Schijf van Vijf van Westhoff biedt een wetenschappelijk onderbouwd raamwerk voor effectief vreemdetalenonderwijs. De vijf didactische ingrediënten zijn:

- Rijke input: Leerlingen krijgen rijk en gevarieerd taalaanbod via (authentieke) luister- en leesteksten.
- Betekenisvolle verwerking: Leerlingen verwerken de input actief, bijvoorbeeld door vragen te beantwoorden of een samenvatting te maken.
- Vormgerichte verwerking: Er is aandacht voor grammatica, woordverwerving, uitspraak en spelling, steeds gekoppeld aan communicatie.
- (Pushed) output: Leerlingen worden uitgedaagd om zelf te spreken en te schrijven in de doeltaal.
- Strategisch handelen: Leerlingen ontwikkelen strategieën om zich te redden als ze iets niet weten, zoals (non-verbaal) omschrijven of hulp vragen.

Wanneer deze vijf elementen in samenhang worden ingezet, ontstaat een leeromgeving waarin taalverwerving op natuurlijke wijze samengaat met het ontwikkelen van basisvaardigheden zoals begrijpend lezen, schrijfvaardigheid en mondelinge communicatie. Daarnaast stimuleert de nadruk op strategisch handelen het probleemoplossend vermogen van leerlingen. Dit is een belangrijke 21e-eeuwse vaardigheid.

2. De acht uitgangspunten van communicatief taalonderwijs

Doughty en Long (2003 in Brandl) hebben acht principes geformuleerd die het leren van een vreemde taal betekenisvol en effectief maken. Een belangrijk uitgangspunt is dat de taal het beste geleerd wordt in een betekenisvolle context, waarbij leerlingen de taal gebruiken voor echte communicatie. Interactie tussen leerlingen speelt daarbij een centrale rol. Daarnaast is er aandacht voor zowel de vorm van de taal (zoals grammatica

en spelling) als voor de betekenis. Leerlingen werken met authentiek materiaal en voeren realistische taken uit, zodat ze de taal in levensechte situaties kunnen toepassen. Feedback richt zich niet alleen op het corrigeren van fouten, maar vooral op het bevorderen van communicatie en taalontwikkeling.

3. De zeven principes van communicatief taalonderwijs

Dörnyei beschrijft zeven principes die goed aansluiten bij de Schijf van Vijf van Westhoff en de principes van Doughty en Long. Deze principes zijn: het principe van persoonlijke betekenis (taalgebruik sluit aan bij de beleavingswereld van de leerling), gecontroleerde oefening (gericht oefenen om vaardigheden te automatiseren), expliciete input (duidelijke uitleg over taalregels en woordenschat), focus op vorm (aandacht voor correcte taal binnen communicatie), formulematig taalgebruik (oefenen met vaste uitdrukkingen en patronen), taalblootstelling (veelvuldig in aanraking komen met de doeltaal) en gerichte interactie (doelgerichte communicatie in de doeltaal).

Door de principes van Doughty en Long en de principes van Dörnyei te combineren met de Schijf van Vijf, ontstaat een krachtige lespraktijk waarin leerlingen de taal niet alleen begrijpen, maar ook echt leren gebruiken in verschillende situaties.

4. De vier vaardigheden in samenhang

De nieuwe kerndoelen mvt vragen om geïntegreerd onderwijs waarin luisteren, lezen, spreken en schrijven gelijkwaardig aan bod komen. Door activiteiten te ontwerpen waarin deze vaardigheden samenkomen, leren leerlingen taal functioneel en in samenhang gebruiken.

- **Luisteren:** Leerlingen luisteren naar gesprekken, nieuwsfragmenten of podcasts en halen er informatie uit. Dit vergroot hun woordenschat en hun vermogen om de doeltaal te begrijpen.
- **Lezen:** Leerlingen lezen teksten uit verschillende genres, van nieuwsberichten tot literaire verhalen. Zo ontwikkelen ze leesstrategieën én maken ze kennis met cultuur en literatuur.
- **Spreken:** In rollenspellen, presentaties of discussies oefenen leerlingen met het mondeling uitdrukken van hun mening, gevoelens of ervaringen.
- **Schrijven:** Leerlingen schrijven bijvoorbeeld e-mails, blogs, instagram posts, woordgedichten of korte verhalen. Hierbij letten ze op structuur, grammatica en stijl, en leren ze hun gedachten helder formuleren.

Door deze vaardigheden te koppelen aan betekenisvolle inhoud, werken leerlingen automatisch ook aan taalbewustzijn, cultuur en literatuur. Bijvoorbeeld een les over een Engelstalig gedicht combineert lezen (het gedicht), luisteren (de voordracht), spreken (er samen over praten) en schrijven (een eigen interpretatie of reactie schrijven).

5. Gebruik van bestaand lesmateriaal

Het is niet nodig om al het materiaal zelf te maken. Veel bestaande methodes voor moderne vreemde talen bevatten al waardevolle teksten, luisterfragmenten, opdrachten en projecten die aansluiten bij de Schijf van Vijf en de communicatieve principes. Door kleine aanpassingen te maken – zoals het toevoegen van een extra spreekopdracht, het koppelen van een tekst aan culturele of literaire context, of het aanpassen van vragen zodat ze meer aanzetten tot taalbewustzijn – kan bestaand materiaal effectief worden ingezet voor geïntegreerd taalonderwijs. Dit maakt het mogelijk om efficiënt en doelgericht te werken, zonder dat het extra werk oplevert.

6. Aansluiting bij de nieuwe kerndoelen mvt

De nieuwe kerndoelen vragen om lessen waarin leerlingen functioneel communiceren in realistische situaties (luisteren, lezen, spreken, schrijven), reflecteren op taal en taalsystemen (taalbewustzijn) en kennismaken met andere culturen en literaire tradities (cultuur, literatuur). Door te werken vanuit de Schijf van Vijf en de communicatieve principes, worden deze doelen geïntegreerd bereikt. Leerlingen ervaren taal als iets levends en betekenisvol, en leren vaardigheden die ze direct kunnen toepassen.

Tabel ontwerpprincipes

Ontwerpprincipe	Voorbeeld	Onderbouwing (theorie)
Zorg voor een rijke en gevarieerde input	Laat leerlingen luisteren naar authentieke podcasts en lezen van actuele artikelen of verhalen.	Schijf van Vijf (Westhoff); Dörnyei: Doughty & Long
Stimuleer betekenisvolle verwerking	Laat leerlingen na het lezen van een tekst in eigen woorden samenvatten of vragen beantwoorden.	Schijf van Vijf (Westhoff); Dörnyei: Doughty & Long
Koppel vormgerichte verwerking aan communicatie	Oefen grammatica en uitspraak altijd in een communicatieve context, bijvoorbeeld door rollenspellen.	Schijf van Vijf (Westhoff); Dörnyei: Doughty & Long
Daag uit tot actieve output	Organiseer presentaties, discussies of schrijfopdrachten waarin leerlingen hun mening moeten geven.	Schijf van Vijf (Westhoff); Dörnyei: Doughty & Long
Leer strategieën voor omgaan met kennishiaten	Bespreek en oefen hoe je om hulp vraagt, omschrijft of non-verbaal communiceert als je een woord niet weet.	Schijf van Vijf (Westhoff); Dörnyei
Werk met betekenisvolle realistische taken	Gebruik opdrachten die aansluiten bij de leefwereld van leerlingen, zoals het schrijven van een e-mail of het voeren van een telefoongesprek.	Dörnyei: Doughty & Long
Stimuleer interactie en samenwerking	Zet duo- of groepsopdrachten in waarbij leerlingen samen een probleem oplossen of een dialoog voeren.	Dörnyei: Doughty & Long
Geef feedback gericht op communicatie	Geef tijdens spreek- of schrijfopdrachten feedback op begripelijkheid en effectiviteit van de	Doughty & Long

	boodschap, niet alleen op fouten.	
Integreer de vier vaardigheden in samenhang	Combineer luisteren, lezen, spreken en schrijven in één opdracht, bijvoorbeeld rondom een actueel thema.	Schijf van Vijf (Westhoff); Doughty & Long
Koppel taal aan cultuur en literatuur	Laat leerlingen een lied, filmfragment of gedicht uit de doeltaal bespreken en relateren aan hun eigen ervaringen.	Dörnyei: Doughty & Long
Stimuleer taalbewustzijn en reflectie	Laat leerlingen overeenkomsten en verschillen tussen talen ontdekken, bijvoorbeeld door het vergelijken van uitdrukkingen.	Schijf van Vijf (Westhoff); Dörnyei

Geïntegreerd onderwijs in de moderne vreemde talen, gebaseerd op de Schijf van Vijf en de communicatieve principes, biedt leerlingen een krachtige en motiverende leeromgeving. Door de vier vaardigheden altijd in samenhang aan te bieden, en taalbewustzijn, cultuur en literatuur te integreren, wordt optimaal geprofiteerd van de voordelen van meertaligheid en wordt voldaan aan de nieuwe kerndoelen.

Onderzoek laat zien dat het leren van een tweede taal een positief effect heeft op de eerste taal (Nederlands en/of de thuistaal): leerlingen worden zich bewust van taalstructuren en ontwikkelen strategieën die ze in beide talen kunnen gebruiken. Door taalvaardigheid, taalbewustzijn, cultuur en literatuur samen te nemen in geïntegreerde activiteiten, versterken deze domeinen elkaar en wordt het geen extra werk.

“Tweetaligheid zorgt voor een betere taalontwikkeling in beide talen, omdat leerlingen bewuster omgaan met taal en meer strategieën ontwikkelen.” (Bosveld & Onderwijs van Morgen, 2022)

Procesbeschrijving

Bij het ontwikkelen van lesactiviteiten met aandacht voor taalbewustzijn en interculturele competentie zijn wij als groep vakdocenten eerst nagegaan in hoeverre zulke opdrachten haalbaar zijn binnen het bestaande onderwijsaanbod. In het begin leek het ontwerpen van activiteiten die voldoen aan meerdere eisen – waaronder het bijdragen aan de

basisvaardigheden – een complexe uitdaging. In de praktijk bleek echter dat dit goed uitvoerbaar is, mits er doelgericht gewerkt wordt.

We realiseerden ons tegelijkertijd dat het niet haalbaar is om van docenten te verwachten dat zij al hun lesmateriaal zelf ontwerpen, gezien de hoge werkdruk en de veelheid aan taken naast het lesgeven. Daarom hebben we onderzocht of en hoe bestaand methodemateriaal aangepast kan worden om zo dezelfde doelen te bereiken. Dit bleek effectief: met relatief kleine ingrepen – bijvoorbeeld het toevoegen van spreekopdrachten of het plaatsen van teksten in een culturele context – konden bestaande lessen worden verrijkt.

We hebben vervolgens getoetst of de aangepaste activiteiten aansluiten bij actuele theorieën en didactische uitgangspunten. Door enkele gerichte aanpassingen konden de activiteiten op dit punt voldoen aan de gestelde verwachtingen. Opvallend was dat door het hanteren van didactische principes het mogelijk bleek om ook andere basisvaardigheden, zoals burgerschap en digitale geletterdheid, op natuurlijke wijze in de opdrachten te integreren. Hierdoor dragen de activiteiten niet alleen bij aan taalontwikkeling, maar ook aan de bredere persoonlijke en maatschappelijke vorming van leerlingen.

Jouw rol als docent

Traditioneel lag in het vreemdetalenonderwijs de nadruk op het aanleren van woordenschat en grammatica, vaak met een sterke focus op invuloefeningen en vertalingen als toetsvorm. In het licht van het nieuwe curriculum verschuift deze benadering. De rol van de docent verandert van kennisoverdrager naar begeleider van communicatie en betekenisvol taalgebruik. Daarbij is er expliciete aandacht voor meertaligheid en de ontwikkeling van basisvaardigheden zoals taalbewustzijn, samenwerking en kritisch denken.

Wat opvalt, is dat deze verschuiving niet vraagt om een volledig nieuw curriculum of een rigoureuze herziening van bestaande lesprogramma's. Met beperkte, gerichte aanpassingen kunnen docenten hun lessen al in lijn brengen met de nieuwe uitgangspunten. Denk bijvoorbeeld aan het aanbieden van gevarieerd taalaanbod, het stimuleren van actief luisteren en lezen, en het aanleren van strategieën die leerlingen ook bij andere talen kunnen toepassen. Door spreek- en schrijfopdrachten te koppelen aan realistische communicatiesituaties, en door aandacht te besteden aan mediatie (het leren overbruggen van taal- en cultuurverschillen), wordt communicatie centraal gesteld – zonder dat woordenschat en grammatica uit beeld verdwijnen. Deze blijven belangrijk, maar zijn dienstbaar aan het grotere doel: leerlingen leren communiceren in en over talen.

Deze aanpak bevordert niet alleen taalvaardigheid, maar ook taalbewustzijn en interculturele competentie. Daarbij blijft het van belang dat we als taaldocenten samenwerken, ervaringen delen en blijven onderzoeken wat werkt. Zo bouwen we samen aan toekomstbestendig talenonderwijs waarin ruimte is voor meertaligheid en persoonlijke ontwikkeling, zonder dat dit per se leidt tot een hogere werkdruk of een volledige herziening van het bestaande programma.

Meer weten

Bosveld, L., & Onderwijs van Morgen. (2022, april). Tweetaligheid: Goed of slecht? *Onderwijs van Morgen*. <https://www.onderwijsvanmorgen.nl/tweetaligheid-goed-slecht/>

Bot, D. C. (2006). Evaluation of bilingual secondary education in the Netherlands: Students' language proficiency in English. *Educational Research and Evaluation*, 12(1), 75–93. <https://doi.org/10.1080/13803610500392160>

Dörnyei, Z. (2013). The Principled Communicative Approach: Seven Principles. *Global Journal of Arts, Humanity and Social Sciences*, 1(1), 1-10.

European Commission. (2008). *Multilingualism: an asset for Europe and a shared commitment* (COM(2008) 566 final). Brussels: European Commission.

Goorhuis-Brouwer, S., & De Bot, K. (2010). Impact of early English language teaching on L1 and L2 development in children in Dutch schools. *International Journal of Bilingualism*, 14(3), 289–302. <https://doi.org/10.1177/1367006910367846>

Nation, P. (2003). The role of the first language in foreign language learning. *Asian EFL Journal*, 15.

Spada, N., & Lightbown, P. M. (1999). Instruction, first language influence, and developmental readiness in second language acquisition. *The Modern Language Journal*, 83(1), 1–22. <https://doi.org/10.1111/00267902.00002>

Van der Leij, A., Bekebrede, J., & Kotterink, M. (2009). Acquiring reading and vocabulary in Dutch and English: The effect of concurrent instruction. *Reading & Writing*, 23(3–4), 415–434. <https://doi.org/10.1007/s11145-009-9207-5>

Doughty, C. J., & Long, M. H. (2003). The scope of inquiry and goals of SLA. In K. Brandl (Ed.), *Communicative language teaching in action* (2nd ed.). Cognella Academic Publishing.

LEVENDE Talen